

Έρευνα για τις επαφές Ορθοδόξων και αλλοπίστων

Ο Οικουμενισμός εν τη πράξει

Σεβ. Ναυπάκτου και Αγ. Βλασίου Ιεροθέου

*Απομαγνητοφώνηση εισηγήσεως στο Διορθόδοξο Συνέδριο της
Θεσσαλονίκης: «Οικουμενισμός: Γένεση-Προσδοκίες-Διαψεύσεις»
(20-24 Σεπτεμβρίου 2004).*

Απομαγνητοφώνηση: Θ. Α.

Η επίδραση ξένων θρησκειών και αιρέσεων, είναι εμφανής στους τρόπους και στις εκφράσεις ακόμα και Ορθοδόξων θεολόγων. Και αυτό το άρθρο του σεβ. Ιεροθέου, βάζει πολλά πράγματα στη θέση του, για να διορθώνουμε όλοι μας τις ελλείψεις μας, και να συγχρονηζώμαστε με τους αγίους Πατέρες, και όχι με πλάνες.

Η εισήγηση την οποία ανέλαβα να αναπτύξω στην αγάπη σας, είναι «Ο Οικουμενισμός εν τη πράξει». Και την προσδιόρισα «εν τη πράξει», ήτοι στην θεολογία και στην άσκηση.

Είναι γνωστό ότι η Ορθόδοξη Εκκλησία είναι και λέγεται «Οικουμενική» διότι απλώνεται σε ολόκληρη την οικουμένη και έχει όλη την καθολική αλήθεια. Ο όρος «Οικουμενική» συνδέεται με τον όρο «Καθολική» αφού, όπως ομολογούμε στο Σύμβολο της Πίστεως, η Εκκλησία είναι «Μία, Αγία, Καθολική και Αποστολική». Ο όρος, όμως, «Οικουμενική» δεν ταυτίζεται με τον όρο «Οικουμενιστική» και επομένως υφίσταται μεγάλη διαφορά μεταξύ «Οικουμενικής Εκκλησίας» και λεγόμενης «Οικουμενιστικής Εκκλησίας» αφού η τελευταία διακρίνεται από τις λεγόμενες και γνωστές αρχές του Οικουμενισμού.

Δηλαδή γύρω από το θέμα αυτό υπάρχουν, εν συντομία, μερικές θεωρίες που χαρακτηρίζουν το τι είναι Οικουμενισμός, όπως είναι η πρώτη θεωρία, η λεγομένη «θεωρία των κλάδων», μια άλλη είναι η θεωρία του Οικουμενισμού που λέγεται «βαπτισματική θεολογία», μια άλλη θεωρία που εκφράζει τον Οικουμενισμό είναι η λεγόμενη «περιεκτικότητα», είναι ακόμη ο «διαχριστιανικός δογματικός συγκρητισμός» και επίσης είναι και ο λεγόμενος «διαθρησκευτικός συγκρητισμός».

Είναι φανερό ότι με τέτοιες θεωρίες επιδιώκεται η δημιουργία μιας Οικουμενιστικής Εκκλησίας και στη πραγματικότητα εκφράζεται ένας δογματικός μινιμαλισμός και μια σχετικοποίηση της Ορθόδοξου Πίστεως και βέβαια αναιρείται η αποκαλυπτική αλήθεια του Χριστού, που παραμένει στην Ορθόδοξη Εκκλησία και που είναι το αληθινό Σώμα του Χριστού και Κοινωνία Θεώσεως.

Στη συνέχεια, αφού παρακάμψω όλα αυτά, θα ήθελα να παρουσιάσω ένα σοβαρό σημείο, ήτοι, πώς βιώνεται χωρίς να γίνεται αντιληπτό από τους πολλούς στην πράξη ο Οικουμενισμός, μέσα στην Ορθόδοξη Εκκλησία με μία ενιαία θεολογία, κατ' αρχάς, και με μία ενιαία ασκητική, έπειτα, που στη βάση τους δεν είναι ορθόδοξη, ησυχαστική, πατερική αλλά σχολαστική, νοησιαρχική και ηθικιστική.

1) Ο Οικουμενισμός στη θεολογία.

Η θεολογία μεταξύ Ορθόδοξου Εκκλησίας, Παπισμού και Προτεσταντισμού διαφέρει σε βασικά σημεία τόσο ως προς την μέθοδο θεολογήσεως όσο και προς τα αποτελέσματά της. Η ορθόδοξη θεολογία είναι η θεολογία των Προφητών, των Αποστόλων, των Πατέρων των Οικουμενικών Συνόδων, είναι η ησυχαστική θεολογία που είναι εμπειρική και αποκαλυπτική, είναι μέθεξη της Ακτίστου Χάριτος του Θεού, ενώ η παπική θεολογία είναι σχολαστική που κέντρο έχει τη λογική και το στοχασμό. Αυτό συμβαίνει και στη διαφορά μεταξύ Ορθόδοξου Εκκλησίας και Προτεσταντισμού.

Όταν κάνω λόγο για Οικουμενισμό στη θεολογία εννοώ ότι συγχέονται οι δύο αυτές θεολογίες, ήτοι η Ορθόδοξη θεολογία και η ετερόδοξη θεολογία, από την άποψη ότι προϋποθέτουν την ίδια μεθοδολογία, έχουν την ίδια προοπτική και τις ίδιες αρχές και διαφέρουν μόνο ως προς τις παραπομπές που χρησιμοποιούνται στα θεολογικά έργα. Κυρίως αυτό, λέγεται από την άποψη ότι ερμηνεύονται τα κείμενα των Αγίων Πατέρων μέσα από τις αναλύσεις των δυτικών, παπικών και προτεσταντών και αγνοούνται τα ερμηνευτικά κριτήρια που έχει η ορθόδοξη παράδοση της Εκκλησίας μας. Μερικοί τέτοιοι θεολόγοι χρησιμοποιούν ευρύτατα τις ερμηνείες των ετεροδόξων και προσπαθούν στη συνέχεια να εντοπίσουν μερικά χωρία των Πατέρων που εκφράζουν μια τέτοια προοπτική. Επομένως παραμένει η ίδια ερμηνευτική προοπτική με κατοχύρωση πατερική, χωρίς να εξετάζονται τα διαφορετικά πλαίσια ερμηνείας των αγιογραφικών κειμένων που χρησιμοποιούν οι Πατέρες της Εκκλησίας μας.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να αναφερθούν μερικά ενδεικτικά παραδείγματα τα οποία έχουν εντοπιστεί και δεν είμαι ο μόνος που τα παρουσιάζω. Μερικοί θεολόγοι ερμηνεύουν τη φράση του Χριστού «ίνα πάντες έν ώσι» (Ιω. 17/ιζ', 21), που είναι τμήμα της αρχιερατικής προσευχής Του, με το ότι δήθεν αναφέρεται στην μελλοντική ενότητα των εκκλησιών και την χρησιμοποιούν κατά κόρον για να δηλώσουν ότι ο Χριστός προανήγγειλε ότι όλες οι χριστιανικές ομολογίες θα αποκτήσουν στο μέλλον ενότητα μεταξύ τους και θα αποτελέσουν τη «μία» εκκλησία, υπονοώντας ότι η Εκκλησία τώρα είναι διασπασμένη. Η ορθόδοξη ερμηνεία της φράσεως είναι διαφορετική. Το «ίνα πάντες έν ώσι», εάν διαβάσει κανείς πολύ προσεκτικά όλο το κείμενο της αρχιερατικής προσευχής, θα δει ότι συνδέεται αναπόσπαστα με άλλες φράσεις, όπως «καθώς συ, πάτερ, εν εμοί καγώ εν συ» (Ιω. 17/ιζ', 21) και τη φράση «**εγώ εν αυτοίς και συ εν εμοί ίνα ώσι τετελειωμένοι εις έν**» (Ιω. 17/ιζ', 23) και επίσης την άλλη φράση «ίνα θεωρώσι την δόξαν την εμήν ην δέδοκάς μοι» (Ιω. 17/ιζ', 24). Και σαφώς, εδώ, ο Χριστός αναφέρεται στην ενότητα των Αποστόλων κατά θεωρίαν της δόξης του Θεού, την θέα του ακτίστου Φωτός, που έγινε την ημέρα της Πεντηκοστής, γιατί ακριβώς τότε οι Απόστολοι απέκτησαν και ενότητα ουσιαστική μεταξύ τους. Επομένως όσοι εκ των Αγίων μέσα στην ιστορία φθάνουν στη θέωση και στη θεωρία του ακτίστου Φωτός, αποκτούν ενότητα με τους Αποστόλους, έχουν την ίδια πίστη με αυτούς και εφαρμόζεται το χωρίο αυτό, του Χριστού, «ίνα ώσιν έν».

Άλλοι θεολόγοι μεταφέρουν στην Ορθόδοξη Εκκλησία την δυτική αντίληψη της, δια μέσου των αιώνων, βαθύτερας κατανοήσεως και καλύτερας εμβαθύνσεως στα δόγματα της Εκκλησίας και την αποκαλυπτική αλήθεια. Η θεωρία αυτή αναπτύχθηκε από παπικούς θεολόγους για να δικαιολογηθεί η διαφοροποίησή τους από τη διδασκαλία των Πατέρων των Οικουμενικών Συνόδων και η προσθήκη νέων δογμάτων. Εννοείται ότι χρησιμοποιείται και εδώ, στο σημείο αυτό, πολλή λογική και ο στοχασμός προκειμένου να κατανοήσουν τη δογματική διδασκαλία. Όμως η πατερική διδασκαλία πάνω στο θέμα αυτό είναι ότι η αποκάλυψη εδόθη άπαξ την ημέρα της Πεντηκοστής, τότε που οι Απόστολοι έλαβαν το Άγιο Πνεύμα και απέκτησαν την «πάσα γνώσιν». Χαρακτηριστικό χωρίο είναι του Αδελφοθέου Ιούδα, «ανάγκην έσχον γράψε υμίν παρακαλών επαγωνίζεσθε τη άπαξ παραδωθήση τοις αγίοις πίστει» (Ιούδας 3). Όταν οι θεούμενοι (και ο όρος «θεούμενοι» αναφέρεται σε όλα τα πατερικά κείμενα, αρχής γενομένης τον Άγιο Διονύσιο τον Αρεοπαγίτη και σε όλους τους μεταγενέστερους Πατέρες) δια της καθάρσεως και του φωτισμού φθάνουν στη θεωρία του ακτίστου φωτός και μετέχουν της Πεντηκοστής, τότε βιώνουν την ίδια πίστη των

Αποστόλων. Αυτό φαίνεται στις επιστολές του Αποστόλου Παύλου, αφού κι εκείνος απέκτησε την ίδια εμπειρία των Αποστόλων όταν είδε τον Χριστό «εν τη δόξη αυτού» (Ματθ. Κε΄,25, 31), έλαβε το Άγιο Πνεύμα και έγινε Απόστολος Ιησού Χριστού. Επομένως δεν κατανοείται βαθύτερα δια μέσου των αιώνων η αποκαλυπτική παράδοση αλλά οι άγιοι κάθε εποχής που φθάνουν στην εμπειρία της Πεντηκοστής, εκφράζουν με τους κατάλληλους όρους της εποχής εκείνης αυτή την αλήθεια, προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι αιρετικοί.

Άλλοι θεολόγοι νομίζουν ότι η θεολογία συνδέεται με την μεταφυσική, πράγμα το οποίο είναι άποψη της δυτικής θεολογίας και παραδόσεως, σύμφωνα με την οποία υπάρχουν τα «φυσικά» και τα «μεταφυσικά» και υπάρχει μία αντιστοιχία μεταξύ αυτών των δύο. Πρόκειται για τη λεγόμενη οντολογία, την ιδεολογία του Πλάτωνος και της κλασικής μεταφυσικής, τη στοχαστική αναλογία, όπως την αποκαλεί ο Άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς, την οποία βεβαίως δεν αποδέχονται οι άγιοι Πατέρες. [Η analogia entis και η analogia fidei](#) δεν απηχεί την ορθόδοξη χριστιανική διδασκαλία. Οι Πατέρες της Εκκλησίας δεν κάνουν λόγο για «φυσικά» και «μεταφυσικά», αλλά για «κτιστά» και «άκτιστα» και ότι η άκτιστη ενέργεια του Θεού ενεργεί αναλόγως σε όλη τη κτίση. Επομένως δεν μπορεί να γίνεται λόγος για τη σύνδεση της μεταφυσικής με την ορθόδοξη θεολογία, αφού η ορθόδοξη θεολογία είναι, αφ' ενός μεν, ο αποκαλυπτικός λόγος περί Θεού, αφ' ετέρου δε, εκείνη που υποδεικνύει τον τρόπο θεραπείας του ανθρώπου προκειμένου να φθάσει κι εκείνος στη θέα του ακτίστου φωτός, στο πρόσωπο του Λόγου.

Άλλοι θεολόγοι, στοχαζόμενοι, ομιλούν για «κοινωνία προσώπων» της Αγίας Τριάδος. Και πάνω σ' αυτή την άποψη προσπαθούν να τεκμηριώσουν πολλές άλλες επί μέρους θεολογικές, ανθρωπολογικές και δυστυχώς και κοινωνικές θεωρίες. **Όμως οι Πατέρες της Εκκλησίας δεν κάνουν λόγο για «κοινωνία προσώπων» της Αγίας Τριάδος, αλλά για κοινωνία Φύσεως-Ουσίας. Στα πρόσωπα της Αγίας Τριάδος υπάρχουν τα «κοινά» και τα «ακοινώνητα». Τα «κοινά» είναι η φύση, η ουσία, η ενέργεια αφού ο Πατήρ κοινωνεί την ουσία Του στον Υιό και το Άγιο Πνεύμα και τα «ακοινώνητα», που είναι τα υποστατικά ιδιώματα κάθε προσώπου, ήτοι του Πατρός είναι το αγέννητον, του Υιού το γεννητόν και του Αγίου Πνεύματος το εκπορευτόν. Άλλωστε, τα πρόσωπα της Αγίας Τριάδος, δεν είναι τρόπος υπάρξεως της «φύσεως ουσίας», όπως κακώς λέγεται, αλλά τα υποστατικά ιδιώματα είναι ίδια γνωρίσματα των υποστάσεων προσώπων.**

Ακόμη, άλλοι θεολόγοι δέχονται εν μέρει και την δυτική Θωμική αντίληψη περί κτιστών ενεργειών στο Θεό. Νομίζουν ότι στο Θεό δεν

υπάρχουν μόνον άκτιστες ενέργειες αλλά και κάποιες κτιστές, με τις οποίες ο Θεός έρχεται σε επικοινωνία με τον κόσμο. Μια τέτοια αντίληψη έρχεται ευθύτατα σε αντίθεση με όλη τη βιβλικοπατερική παράδοση, η οποία δέχεται ότι εφ' όσον άκτιστη είναι η ουσία, άκτιστες είναι και οι ενέργειες. **Εάν ο άνθρωπος ερχόταν σε επικοινωνία με το Θεό με κτιστές ενέργειες, τότε δε θα μπορούσε ποτέ να σωθεί.**

Μερικοί θεολόγοι, ακόμη, μεταφέρουν στο χώρο της Ορθόδοξου Εκκλησίας τη δυτική άποψη, ότι δύο είναι οι πηγές της πίστεώς μας, η Αγία Γραφή και η Ιερά Παράδοση. Δεν αρνείται βέβαια κανείς την αξία της Αγίας Γραφής και της Ιεράς Παραδόσεως. Όμως η ορθόδοξη πατερική διδασκαλία στο θέμα αυτό είναι, ότι, η πηγή της πίστεως είναι η αποκάλυψη, την οποίαν δέχονται οι θεούμενοι Προφήτες, Απόστολοι και Πατέρες, είναι τα «άρρητα ρήματα» (Β' Κορ. ιβ'/12, 4) τα οποία βιώνουν οι θεούμενοι κατά την αποκαλυπτική εμπειρία και στη συνέχεια μεταφέρουν αυτά τα «άρρητα ρήματα» με κτιστά ρήματα και νοήματα, προκειμένου να καθοδηγήσουν τα πνευματικά τους παιδιά για να φθάσουν κι εκείνα στη προσωπική βίωση της εμπειρίας της αποκαλυπτικής θεολογίας. Έτσι, η Αγία Γραφή δεν είναι «λόγος του Θεού» αλλά «λόγος περί του Λόγου του Θεού».

Επίσης, μερικοί θεολόγοι κάνουν λόγο για «μυστηριακή ενότητα» μεταξύ των διαφόρων ομολογιών, όπως και για αναγνώριση μερικών μυστηρίων άλλων ομολογιών αν και υπάρχει διαφορά στη θεολογία μεταξύ τους. **Όμως, στην πατερική παράδοση, συνδέονται και ταυτίζονται η Εκκλησία, η Ορθοδοξία και η Θεία Ευχαριστία και δε νοείται το ένα ανεξάρτητα από το άλλο.**

Παρεμφερής με αυτά είναι και η θεωρία που αναπτύσσεται περί της Βασιλείας του Θεού, ότι δηλαδή, η Βασιλεία του Θεού είναι η Θεία Λειτουργία και η συμμετοχή των πιστών σ' αυτήν. Βεβαίως η Θεία Λειτουργία αποτελεί το κέντρον της εκκλησιαστικής ζωής και κανείς δεν έχει αντίρρηση ως προς το σημείο αυτό. Το πρόβλημα είναι, όμως, όταν η συμμετοχή των πιστών στη Θεία Ευχαριστία γίνεται απροϋπόθετα, όταν δηλαδή, η Θεία Ευχαριστία αποδεσμεύεται από τον ορθόδοξο ησυχασμό. Και το μεγαλύτερο πρόβλημα είναι όταν η διδασκαλία περί της Βασιλείας του Θεού, συνδέεται με θεσμικές καταστάσεις και με μία σωματική παρουσία των χριστιανών στη Θεία Λειτουργία και λησμονείται ότι κατά τη πατερική παράδοση, όπως την εξέφρασε ο Άγιος Συμεών ο Νέος Θεολόγος και ο Άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς, η Βασιλεία του Θεού είναι η θεωρία του ακτίστου Φωτός στην υπόσταση του Λόγου. Επομένως, δεν πρόκειται για μια κτιστή πραγματικότητα ούτε μια τυπική συμμετοχή σ' ένα λειτουργικό γεγονός αλλά για βίωση του μυστηρίου της Πεντηκοστής,

ήτοι της θεοπτίας θεώσεως. Και αυτή είναι η Πεντηκοστή, όχι απλώς η χειροτονία, γιατί ακούμε σε πολλές χειροτονίες επισκόπων, «σήμερα εβίωσα την Πεντηκοστή». Επομένως: βίωση του μυστηρίου της Πεντηκοστής, αφού προηγηθεί η βίωση της καθαρτικής και φωτιστικής ενεργείας του Θεού.

Τα θέματα αυτά είναι γνωστά και έχουν αναπτυχθεί εν πολλοίς από τον αείμνηστο π. [Ιωάννη Ρωμανίδα](#) και από άλλους ορθόδοξους θεολόγους μεταξύ των οποίων συγκαταλέγονται οι (παρόντες παριστάμενοι) πρωτοπρεσβύτεροι π. Γεώργιος Μεταλληνός, π. Θεόδωρος Ζήσης και πολλοί άλλοι που βλέπω και παρακολουθώ τα κείμενά τους.

Υπάρχουν και μερικοί άλλοι θεολόγοι, οι οποίοι προσπαθούν και επιμένουν να βλέπουν τα κοινά σημεία που υπάρχουν σ' όλα τα θρησκευτικά συστήματα, χωρίς να εντοπίζουν τις διαφορές. Όμως, κοινά σημεία θρησκευτικής εμπειρίας μπορούν να βρεθούν σε όλα τα θρησκευτά. Αυτό δε σημαίνει ότι εκφράζουν και διατυπώνουν την ίδια διδασκαλία και θεολογία. Εάν δεν εξεταστούν τα διαφορετικά πλαίσια στα οποία εντάσσεται αυτή θρησκευτική εμπειρία, τότε βιώνεται ένας Οικουμενισμός.

Ακόμη, υπάρχουν άλλοι που ισχυρίζονται, ευτυχώς παλαιότερα, ότι οι Πατέρες της Εκκλησίας ακολούθησαν κυρίως τη πλατωνική φιλοσοφία ενώ οι αιρετικοί χρησιμοποίησαν την αριστοτελική φιλοσοφία, ότι ο δυτικός σχολαστικισμός είναι συνέχεια του σχολαστικισμού, δήθεν, των Πατέρων της Εκκλησίας, είναι δηλαδή, δήθεν, ανάπτυξη και υπέρβαση της σχολαστικής παραδόσεως που [τάχα] «είχε» η Ορθόδοξη Εκκλησία, ότι ο Θωμάς Ακινάτης είχε επηρεαστεί από Πατέρες της Εκκλησίας (αυτό λέγεται σε επιστημονική μελέτη). Με τη διαφορά ότι εκείνος, ο Θωμάς Ακινάτης, χρησιμοποίησε την αριστοτελική φιλοσοφία ενώνοντας τον Αριστοτέλη με τον νεοπλατωνικό Αυγουστίνο απαρτίζοντας, όπως γράφεται, ένα «μεγαλειώδες θεολογικο-φιλοσοφικό σύστημα», ενώ οι Πατέρες της Εκκλησίας, λέγεται, είναι κυρίως πλατωνικοί, ότι [τάχα] η «summa» η θεολογική του Θωμά του Ακινάτη, που είναι το τελειότερο θεολογικό σύστημά του, έχει δεχθεί επίδραση από τους Πατέρες της Εκκλησίας και μάλιστα εντοπίζουν τον Άγιο Ιωάννη τον Δαμασκηνό και Μέγα Βασίλειο και ότι αυτή η θεολογία του Θωμά του Ακινάτη, όπως εκφράζεται η «summa» η θεολογική, επέδρασε σε άλλους μεταγενέστερους Πατέρες της Ορθόδοξου Εκκλησίας. **Οι απόψεις αυτές είναι απαράδεκτες από ορθόδοξο πλευράς αφού η πατερική θεολογία είναι θεολογία της εμπειρίας και δεν έχει καμιά σχέση με τη σχολαστική θεολογία της δύσεως, της οποίας κέντρο είναι η λογική**

και ο στοχασμός.

Όλες αυτές οι απόψεις της δυτικής παραδόσεως που μεταφέρονται στη θεολογία της Ορθόδοξου Εκκλησίας συνιστούν, κατά τη γνώμη μου, τον Οικουμενισμό στη θεολογία.

2) Ο Οικουμενισμός στην άσκηση

Η άσκηση, κατά την ορθόδοξο διδασκαλία της Εκκλησίας, είναι η απαραίτητη προϋπόθεση βιώσεως του Θεού «εν αισθήσει και πληροφορία», όπως λέγει ο Άγιος Διάδοχος ο Φωτικής. Και όταν ο άνθρωπος αποκτήσει την υπαρξιακή γνώση του Θεού, στη συνέχεια, η εμπειρία αυτή, διατυπώνεται με λόγους. Άσκηση έχουν όλες οι θρησκείες και όλα τα θρησκευτικά συστήματα, καθώς επίσης και όλες, κατά τον α΄ ή β΄ βαθμό, ετερόδοξες ομολογίες, αλλά η άσκηση στην ορθόδοξη θεολογία διαφέρει σαφώς από κάθε άλλη άσκηση. Οι Πατέρες της Εκκλησίας που εκφράζουν το εκκλησιαστικό ήθος, ως απλανείς διδάσκαλοι, κατέγραψαν την αλήθεια, ότι η άσκηση είναι πορεία του ανθρώπου από την κάθαρση της καρδιάς στο φωτισμό του νοός και τη μέθεξη της θεώσεως. Αυτό το βλέπουμε σαφώς στη Φιλοκαλία που έχει τον τίτλο, όπως είναι γνωστό «Φιλοκαλία των Ιερών Νηπτικών», «εν ή ο νους κατά την πράξιν και ηθικήν φιλοσοφίαν καθαίρεται, φωτίζεται και τελειούται». Πρόκειται για τους τρεις βαθμούς της πνευματικής ζωής, που τους βλέπουμε στον Άγιο Συμεών τον Νέο Θεολόγο, στα κεφάλαια που συνέγραψε, στον Άγιο Γρηγόριο τον Παλαμά και σε άλλους Πατέρες. **Στη πραγματικότητα, άσκηση, είναι η μέθεξη της ενεργείας του Θεού, η οποία ενέργεια μετέχεται αναλόγως με τη πνευματική κατάσταση την οποίαν βρίσκεται ο άνθρωπος.** Εάν ο άνθρωπος διακατέχεται από τα πάθη και μετανοεί, τότε η άκτιστη ενέργεια του Θεού τον καθαρίζει και γι' αυτό λέγεται *καθαρτική*. Εάν βρίσκεται στη κατάσταση του φωτισμού η θεία χάρη τον φωτίζει και λέγεται *φωτιστική*. Και εάν βρίσκεται στη κατάσταση της θεώσεως, τον στερεώνει και τον αυξάνει στη θέωση και λέγεται *θεοποιός ή τελειοποιός*. Φαίνεται καθαρά ότι η ενέργεια του Θεού λαμβάνει ονόματα ανάλογα με τα αποτελέσματα που δημιουργεί, αφού άλλο είναι η *ενέργεια* και άλλο το *ενέργημα*.

Υπάρχουν μερικοί σύγχρονοι θεολόγοι που ισχυρίζονται ότι η διδασκαλία των Πατέρων της Εκκλησίας περί καθάρσεως, φωτισμού και θεώσεως, όπως ακριβώς φαίνεται στα κείμενά τους, την υμνογραφία της Εκκλησίας και τις ευχές των μυστηρίων, ότι, δήθεν, έχει επηρεαστεί από τις απόψεις του Νεοπλατωνισμού. Αυτό δεν είναι ορθό, γιατί ο Νεοπλατωνισμός είναι ένα φιλοσοφικό σύστημα που αναπτύχθηκε μεταξύ

του 2^{ου} και 6^{ου} αιώνας, στη προσπάθεια μερικών ειδωλολατρών φιλοσόφων να αναβιώσουν τον Πλατωνισμό και στη πραγματικότητα είναι μια εξέλιξη και μεταμόρφωση του Πλατωνισμού, σύμφωνα με τις ανάγκες της εποχής εκείνης. Είναι το τελευταίο φιλοσοφικό κίνημα του αρχαίου ελληνικού κόσμου που έχει, οπωσδήποτε, στοιχεία θρησκείας. Είναι επόμενο ότι ο Νεοπλατωνισμός δέχτηκε αρνητικές ή θετικές επιδράσεις από τον χριστιανισμό -και κυρίως τους αιρετικούς-, το γνωστικισμό και τις ανατολικές θρησκείες, ώστε να γίνεται λόγος για την ανατολικοποίηση της πλατωνικής σκέψης.

Ο Νεοπλατωνισμός εμφανίστηκε, κατ' αρχάς, στην Αλεξάνδρεια με τον Αμμώνιο Σακκά, ο οποίος προερχόμενος από χριστιανούς γονείς επέστρεψε στην εθνική θρησκεία και δίδασκε τον Νεοπλατωνισμό περί το 209 μ.Χ.. Κύριος, όμως, εκπρόσωπος του Νεοπλατωνισμού είναι ο Πλωτίνος, που υπήρξε μαθητής του Αμμωνίου και μετέφερε το σύστημα αυτό στη Ρώμη. Τις απόψεις όπως και το βίο του Πλωτίνου μας διέσωσε ο Πορφύριος, καθώς επίσης και ο μαθητής του Πορφυρίου, Ιάμβλιχος. Σημειώνονται πολλές σχολές που δίδασκαν και ανέπτυξαν τον Νεοπλατωνισμό, οι οποίες σχολές έχουν κοινά σημεία μεταξύ τους αλλά και διαφορές. Πρόκειται για τη νεοπλατωνική σχολή της Ρώμης, της οποίας κύριος εκφραστής είναι ο Πλωτίνος και ο Πορφύριος, τη νεοπλατωνική σχολή της Συρίας της οποίας κύριος εκπρόσωπος είναι ο Ιάμβλιχος, τη νεοπλατωνική σχολή των Αθηνών της οποίας εκφραστής είναι ο Πρόκλος και τη νεοπλατωνική σχολή της Αλεξάνδρειας. Βασικές θεωρίες του Πλωτίνου και των μετέπειτα νεοπλατωνικών, είναι η διδασκαλία περί της δημιουργίας των όντων και του κόσμου δια της απορροής. Δύο είναι τα βασικά ερωτήματα τα οποία έθεσε ο Πλωτίνος: α) «πόθεν τα όντα;» (πρόκειται για την οντολογία και τη κοσμολογία του) και β) «προς πού;» (πρόκειται για την ηθική του Πλωτίνου).

Ως προς το πρώτο ερώτημα, «πόθεν τα όντα;», ο Πλωτίνος και οι μετέπειτα νεοπλατωνικοί υπεστήριξαν την θεωρία ότι υπάρχει μια εκπόρευση ή έκλαμψη από το «Έν» προς τα πολλά. Η υπερτάτη αρχή από την οποία προήλθαν τα πάντα, είναι το «Έν». Μετά από αυτό, είναι ο «νους», ο οποίος είναι το κέντρο των ιδεών, ο οποίος «νους» προήλθε δι' απορροής από το «Έν» και αποτελεί την εικόνα και το εκχύλισμα του «Ενός» και είναι συνυφασμένο με αυτό. Τόσο το «Έν» όσο και ο «νους» είναι υποστάσεις, κατά τον Πλωτίνο. Από τον «νου» απέρρευσε η «ψυχή», που έχει μέσα της δυνάμεις για τη μορφοποίηση του αισθητού κόσμου. Κάνοντας λόγο για «ψυχή» εννοείται, αφ' ενός μόν, η ψυχή του αισθητού κόσμου, η κοσμική ψυχή, αφ' ετέρου δε, η ψυχή του ανθρώπου. Το «Έν», ο «νους» και η «ψυχή» αποτελούν τρεις υποστάσεις. Και το τελευταίο στοιχείο της καθόδου αυτής, είναι η «ύλη».

Ως προς το δεύτερο ερώτημα, «*προς πού;*», η βασική διδασκαλία του Νεοπλατωνισμού είναι η άποψη του Πλάτωνος, ότι η ψυχή έχει δεσμευτεί από το σώμα και το σώμα αποτελεί τη φυλακή της ψυχής, οπότε η σωτηρία του ανθρώπου είναι η αποδέσμευση της ψυχής από το σώμα και η επαναφορά της στο κόσμο των ιδεών. Οι νεοπλατωνικοί, συγκεκριμένα ο Πορφύριος με την επίδραση του Πλωτίνου, έκαναν λόγο για δύο είδη θανάτου: το «*φυσικό*» θάνατο, ήτοι την αποδέσμευση της ψυχής από το σώμα αλλά και το «*φιλοσοφικό*» θάνατο, που είναι η αποδέσμευση της ψυχής από το σώμα πριν τον «*φυσικό*» θάνατο δια της «*θεουργίας*», που συνιστά τις τελετές μυσταγωγίας και της «*μαγείας*». Υπάρχουν επομένως μερικοί που ισχυρίζονται ότι η νηπτική διδασκαλία της Εκκλησίας, όπως εκφράστηκε από τον Άγιο Διονύσιο τον Αρεοπαγίτη, τον Άγιο Μάξιμο τον Ομολογητή, τον Άγιο Συμεών τον Νέο Θεολόγο, τον Άγιο Γρηγόριο τον Παλαμά αλλά και από προγενέστερους Πατέρες (Γρηγόριο Θεολόγο, Γρηγόριο Νύσσης, Μέγα Βασίλειο, κ.τ.λ.), δήθεν έχει επηρεαστεί από τη διδασκαλία του Νεοπλατωνισμού. Και αυτό, γιατί και στις δύο περιπτώσεις υπάρχει η ίδια ορολογία, τόσο ως προς τη θεολογία όσο και ως προς τη σωτηριολογία. Τέτοιες απόψεις αναπτύχθηκαν από δυτικούς θεολόγους και μεταφέρονται ακριβώς εις τον δικό μας το χώρο. Όμως τα πράγματα δεν είναι τόσο απλά όσο φαίνονται εκ πρώτης όψεως. Οι τρεις υποστάσεις του νεοπλατωνισμού, «*Έν*», «*νους*», «*ψυχή*», δεν έχουν καμιά σχέση με τον χριστιανικό Τριαδικό Θεό της Χριστιανικής Εκκλησίας, όπως εκφράζεται από τους Αγίους Πατέρες. Και αυτό διότι στην ορθόδοξη θεολογία δεν αποδεχόμαστε την μεταφυσική και την αρχή της ιδεολογίας και βέβαια τη δημιουργία του κόσμου δια της «*απορροής*».

Έπειτα, όπως παρατηρείται, υπάρχει μία κοινή ορολογία στη προσπάθεια ενώσεως του ανθρώπου με το Θεό. Πρόκειται για τους όρους «*νους*», «*ψυχή*», «*σωτηρία ψυχής*», «*κάθαρση*», «*έκσταση*», «*φωτισμός*», κ.τ.λ.. Εάν όμως δούμε ποια έννοια έχουν αυτοί οι όροι στη διδασκαλία του Νεοπλατωνισμού και τα συγκρίνουμε με τη θεολογία της Εκκλησίας, τότε μπορούμε να καταλάβουμε το χάσμα που υφίσταται μεταξύ Νεοπλατωνισμού και ορθόδοξου νηπτικής θεολογίας της Εκκλησίας μας. Η ορθόδοξη νηπτική θεολογία και παράδοση δεν έχει καμιά σχέση με τις θεωρίες του Νεοπλατωνισμού, ως προς τα «*περί της φύσει αθανάτου ψυχής*», η οποία πρέπει να επιστρέψει στον κόσμο των ιδεών και ως προς τα «*περί του φύσει την του σώματος*» που πρέπει να εξαφανιστεί. Επίσης, δεν έχει καμιά σχέση με τη διδασκαλία του Νεοπλατωνισμού για τη σωτηρία του ανθρώπου, ότι δηλαδή, η σωτηρία του ανθρώπου συνίσταται στην αποδέσμευση της ψυχής από το σώμα. Ούτε και έχει σχέση η διδασκαλία της Ορθόδοξης Εκκλησίας περί καθάρσεως, φωτισμού και θεώσεως με τη προσπάθεια του ανθρώπου να ενωθεί με θεουργικές,

μαγικές ενέργειες και τελετές, όπως δίδασκε και έπραττε ο Νεοπλατωνισμός, ιδιαιτέρως ο Ιάμβλιχος.

Οπότε, πράγματι, υπάρχει ένας επηρεασμός σε μερικούς ορθόδοξους θεολόγους από ερμηνείες δυτικών θεολόγων ότι, δήθεν, η ορθόδοξη άσκηση, όπως διατυπώθηκε από τους Πατέρες της Εκκλησίας μας, συνδέεται με τον ανατολικό μυστικισμό των Νεοπλατωνικών. Κατ' επέκταση υπάρχει και ένας επηρεασμός και ως προς την πρακτική εφαρμογή της ζωής, **αφού μεταφέρεται στη παράδοσή μας ένας δυτικός, ηθικιστικός και ακτιβιστικός μοναχισμός με την παραθέρηση και περιφρόνηση του ησυχαστικού πνεύματος της Ορθόδοξου Εκκλησίας.** Αυτό συνιστά έναν Οικουμενισμό στην άσκηση, μια εκκοσμίκευση της Ορθόδοξου Εκκλησίας και του ορθόδοξου μοναχισμού.

Καταλήγοντας, αυτά τα πολύ συνοπτικά, θα ήθελα να σημειώσω ότι: σε μερικούς ορθόδοξους θεολόγους παρατηρείται ένας επηρεασμός από άλλες παραδόσεις τόσο στην θεολογία όσο και στην άσκηση. Καθώς επίσης και μερικοί ορθόδοξοι, στη πράξη σκέφτονται, θεολογούν και πολιτεύονται όπως οι παπικοί και οι προτεστάντες. Γι' αυτό και υποστηρίζω ότι πρέπει να εξετάζουμε και εμείς οι ορθόδοξοι, κατά πόσον αποσυνδέουμε τα μυστήρια της Εκκλησίας μας από την ορθόδοξη θεολογία των Πατέρων μας και την ορθόδοξη άσκηση που εκφράζεται με τον ησυχασμό. **Πρέπει να ερευνήσουμε το θέμα, μήπως διακρινόμαστε από μία «ορθόδοξη Ουνία» και ένα «ορθόδοξο Προτεσταντισμό», όταν συγχρόνως, είμαστε ορθόδοξοι κληρικοί, μοναχοί και λαϊκοί αλλ' όμως έχουμε εγκολπωθεί σε μερικά σημεία, τα δόγματα και τις απόψεις του Παπισμού και του Προτεσταντισμού ή τουλάχιστον έχουμε δεχθεί-εγκολπωθεί τη μεθοδολογία θεολογήσεως και τη μεθοδολογία της ασκήσεως που κυριαρχούν σ' αυτές τις ομολογίες.** Πρέπει, δηλαδή, να προσέξουμε **να μην αποδειχθούμε, εμείς οι ορθόδοξοι, ουνίτες στη πράξη ή να μην εκφράζουμε κάποια ιδιότυπη Προτεσταντική Ουνία** με το να διαφυλάττουμε τα ορθόδοξα μυστήρια και να συμμετέχουμε αλλά να έχουμε μία Προτεσταντική θεολογία και ασκητική, δηλαδή να βιώνουμε τον Οικουμενισμό στην πράξη, τόσο στη θεολογία όσο και στην άσκηση.

Σεβ. Ναυπάκτου και Αγ. Βλασίου Ιεροθέου

Απομαγνητοφώνηση: Θ. Α.

[Το άρθρο αυτό στα Αγγλικά](#)

Δημιουργία αρχείου: 27-9-2005.

Τελευταία ενημέρωση: 8-10-2005.

